

Gálhidy Péter

[Hol van a szobor helye?](#)

Gálhidy Péter

Hol van a szobor helye?

Impresszum

Műhelytanulmányok IV. évfolyam /7.

Hol van a szobor helye?

Szerző:
Gálhidy Péter

Olvasószerkesztő:
Bognár-Borbély Réka

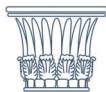
© Magyar Művészeti Akadémia
Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet, 2022
© Szerkesztők, 2022
© Szerzők, 2022

Jelen kiadványunk a *Valóság* című folyóiratban nyomtatott formában megjelent tanulmány elektronikus változatát tartalmazza.

ISBN 978-615-6434-22-7

MMA MMKI
1121 Budapest,
Budakeszi út 38.

A kiadásért felel a Magyar Művészeti Akadémia
Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet.

MMA•MMKI

A szobrászat két fő iránya az emlékműszobrászat és az autentikus szobrászat. Ez utóbbi sokkal inkább kapcsolódik a tárgyi líra, a szerzői film vagy a dzsessz műfajához, mint az emlékműállítás programszerűségéhez.

A közelmúltban a médiában élénk párbeszéd folyt a köztereinkről, elsősorban emlékmű, emlékezés, emlékeztetés tematikában.¹ A hozzászólók között leginkább művészettörténészek, esztéták, újságírók és képzőművészek szerepelnek; a témáról szobrászokat még nem kérdeztek. Elhangzottak olyan vélemények, hogy hosszú ideig ne készüljön emlékműszobor; de radikálisabb hozzászólók semmiféle tartós anyagból készülő szobrot nem látnának szívesen. Vannak a szakmánk létjogosultságát alapjaiban megkérdőjelező állítások is, ezért külön örülök a konferenciára való felkérésnek, mivel így néhány félreértést talán tisztázni tudok.

Aki alapjaiban kérdőjelezi meg a szobrászat érvényességét a XXI. században, az nemcsak kultúrpolitikai ellenfeleinek szeretne üzeni, hanem egyben megkérdőjelezi Anish Kapoor, Tony Cragg, Anthony Gormley vagy éppen Giuseppe Penone tevékenységét is, akiknek művészetét nem a politika és nem a szórakoztatóipar felől érdemes közelíteni. Nem csak az euro-atlanti övezetben jellemző az autonóm monumentális plasztika. Kína, Japán vagy Dél-Korea is jelentős összegeket fordít az emlékműszobrászaton kívül álló plasztikai utak köztéri megjelenítésére. Hatalmas szoborparkok mellett a városi terek is befogadói ezeknek a műveknek. Kortárs építészeti közegbe ugyanakkor nem lehet XIX. századi nemzeti romantikus stílusban mintázott szobrokat elhelyezni. Avagy kortárs építészetre sincs szükség, és akkor lehet?

A köztér esztétikai minőségét véleményem szerint ennek a két művészeti szakágnak, tehát az építészetnek és a szobrászatnak a képviselői tudják legmagasabb szakmai színvonalon reprezentálni. Más kérdés, hogy a szakmai szempontokon túl milyen társadalmi csoportok jöhetnek szóba egy-egy döntés előkészítésénél. Példaként gondolhatunk az adott környéken jelenleg élő, művészethez értő vagy nem értő, azzal foglalkozni akaró vagy nem akaró polgártársainkra, akik közössége folyamatosan változik. Gondolhatunk az ott dolgozókra, közlekedőkre, pihenőkre vagy éppenséggel a turistákra. Országos szavazásra is lehetne bocsátani szoborállítással kapcsolatos kérdéseket, ahol azok is szavazhatnának, akik semmilyen kapcsolatban nincsenek a hely-

¹ GY. NÉMETH Erzsébet: *Elégikus prólógus. Kérdések a budapesti köztéri szobrászatról*, <https://artportal.hu/magazin/elegikus-prologus-kerdesek-a-budapesti-kozter-i-szobraszatról/> (utolsó letöltés: 2020. 05. 18.).

WEHNER Tibor: *A budapesti emlékmű- és szobortultermelési válság felszámolása*, <https://artportal.hu/magazin/a-budapesti-emlekmu-es-szobor-tultermelesi-valsag-es-felszamolasa/> (utolsó letöltés: 2020. 05. 23.)

KERTÉSZ László: *Kié itt a tér? A budapesti köztér mint a demokraciadeficit lenyomata*, <https://artportal.hu/magazin/kie-itt-a-ter-a-budapesti-kozter-mint-a-demokraciadeficit-lenyomata/> (utolsó letöltés: 2020. 06. 01.)

FARKAS Viola: *Az ember hősi szobrának eltűnése*, <https://artportal.hu/magazin/az-ember-hosi-szobranak-eltunese/> (utolsó letöltés: 2020. 06. 07.).

PÓTÓ János: *Mennyire legyünk naivak?* <https://artportal.hu/magazin/mennyire-legyunk-naivak/> (utolsó letöltés: 2020. 06. 25.).

GADÓ Flóra - SÁRAI Vanda: *A bálványok hallgatnak. Merre tovább a szobordöntési hullám után?* <https://artportal.hu/magazin/a-balvanyok-hallgatnak-merre-tovabb-a-szobordontesi-hullam-utan/> (utolsó letöltés: 2020. 07. 22.).

GÓCZA Anita: *Most inkább egy darabig ne építsünk semmit?* https://artportal.hu/magazin/most-inkabb-egy-darabig-ne-epitsunk-semmit-potmeter-az-artportal-podcastja/?fbclid=IwAR0qizQG4TweFu6IAiEZxIG2IpiS_Y_k0kKUq1GoEntv3e1yi6EF45bmspGw (utolsó letöltés: 2020. 10. 22.).

színnel. Az emlékműszobrászat mindig is egy politikai-hatalmi reprezentációs tere-
num volt, és véleményem szerint ezt az alulról szerveződőnek tűnő szobordöntési
akciók sem cáfolják. A szobordöntők emlékműve, amit ledöntenek a szobordöntők,
Wehner Tibor helyzetértékeléséből a cikk² megjelenése óta, vagy talán annak hatására
is megvalósulni látszik. Az autonóm szobrászat minőségi megjelenése épp ezért az
aktuálpolitikai szempontokon túlmutatóan jöhet csak létre.

Magyarországon elsősorban a kommunista diktatúra fellépése miatt nem tudott
kialakulni egy politikailag semleges, belső szakmai értékeket felmutatni tudó köztéri
szobrászat, de úgy tűnik, hogy a rendszerváltás után harminc évvel sem tudott meg-
erősödni az ezt segítő, befogadó közeg.

Szobrászként részemről nem kérdés, hogy a jövőben is szükség van a hagyományos
értelemben vett emlékműszobrászatra. Sok kiváló szobrászéletemű közül kiemelném
Kó Pálét. Kezdve a mohácsi emlékművétől – amely véleményem szerint máig az egyik
legjobb történelmi emlékmű Magyarországon – Aba Sámuel portréjáig, példaértékű-
nek és követendőnek gondolom azok számára, akik ma a köztéri emlékműformát
gondolják szobrászati útjuk vezérelvének, és nemzetben, hazában tudnak gondolkodni.

A kialakult vitában leginkább Wehner Tibor álláspontjával tudok egyetérteni, aki
a mennyiség és a minőség felől közelít. Ugyan az emlékműállítási moratóriumát túl
szigorúnak és megvalósíthatatlannak gondolom, messzemenően egyetértek az általa
felsorolt helyszínek zsúfoltságának és érthetetlen szerveződésének szakmaiatlansá-
gával, és az ebből következő esztétikai és térszervezési átgondolatlanságával. Magam
részéről kénytelen vagyok belátni, hogy turisztikai szempontból néhány zsánerszobor
alakú szelfipont, és hasonló célú feliratinstalláció a „globalizmus cukorkája”. A „Tourist
gaze” kiszolgálása, a vizuális tömegigényre apelláló édességek területe.

Számomra Marton László *Kiskirálylány* című – a rendszerváltás előtt felállított –
szobra már bőven betölti ezt a funkciót. Az erre a célra szánt városi terek felületeinek
negédes üzenete azonban akár egy életre szóló esztétikai terhet nyújthatnak a pop-
kultúrától amúgy is leterhelt lakóknak, nem mellesleg helyet és lehetőséget vesznek el
tartalmasabb művek köztéri megjelenésétől. Mélyi József egy korábbi tanulmányában³
foglalkozik a fotóalapú zsánerszobrok korai amerikai példányaival mint pionírokkal,
de elsősorban a volt Jugoszlávia területéről talál példákat, és az ottani kaotikus szo-
borállítási módozatokat hasonlítja össze a magyarországi folyamatokkal. A vitában
azonban nem igazán érintik azt, hogy ez egy világtendencia. Persze rossz szobrok
jelenlétére nem lehet mentség az, hogy máshol is vannak ilyenek, de azért az igazság-
hoz hozzátartozik, hogy Liverpool vagy Skopje túltesz Budapesten ebben a műfajban.
Liverpool ráadásul nemcsak a rossz Beatles-, híres-komikus, őspopsztárszobrok ha-
zája, de a sokat kritizált budapesti futballistaszobrok okán is érdemes kicsit elmé-
lyedni az ott látható szobrok minőségében. Ritkán hallom kritizálni a Manhattanben
önhatalmúlag felállított *Charging bull* című szobrot és zsánertársát, a szintén önha-

² WEHNER: *i. m.* (2020).

³ MÉLYI József: *A zsánerszobrok mágiája. Hagyomány – új idők – új terek, kihívások és lehetőségek a kortárs köztéri szobrászatban*, a PTE Művészeti Kar Képzőművészeti Intézet Szobrászat Tanszék konferenciája, Pécs, 2015. november 21.

talmúlag elé állított *Fearless girlt*. A történet iróniája, hogy a „celebbikává” vált szobor készítője felháborodott az új kontextustól, és eltávolíttatta a kislány szobrát. A pozsonyi vagy brüsszeli csatornafedeles, sarokról kukucskáló szobrok mellett a világ tele van padon ülő híres bronzemberekkel, akik mellé egy fotó erejéig lehet leülni. Elszomorító az ilyen jellegű szobrok mennyisége és néhány kivételtől eltekintve méltán kritizálható szakmai minősége, de a magyarországi felhozatal sok esetben még mindig magasabb igényt támaszt magával szemben, mint a „schnellszobrászat” néhány határainkon kívüli képviselője.

Vannak ezeknél fájdalmasabb vizuális jelenségek is napjainkban. Egy vidéki kisváros, Balatonkenese példáján keresztül igyekszem bemutatni a kontrollálatlan szoborállítások világát, melyet szembeállítok a szakmailag igényesebb lehetőségekkel. Természetesen ez egy kiragadott példa a számtalan közül, amivel semmiképpen nem az ott lakók közösségét szeretném bántani, hisz ez egy hosszú folyamat eredménye, melyben jó szándékú szereplők által kiközvezett placcokon történnek esztétikai, plasztikai, irodalmi félreértések. Azonban, ahol Pilinszky vagy Kó Pál töltött oly sok időt, méltatlan a műfajukra utaló paródiákkal dicsekedni, miközben az ő szellemiségük rejtve marad a településen élők vagy az ott nyaralók számára.

Balatonkenesén található az egyik legrégebbi Kossuth-büsztt. A magas posztamensre elhelyezett, 1899-es keltezésű kicsi bronzportré jóval megelőzte az első budapesti Kossuth-körplasztikát. A szobor alkotója nem rendelkezett Zala György vagy Stróbl Alajos mintázóképeségével, szakmai felkészültségével, de egy korrekten megfogalmazott portrét láthatunk 120 év távlatából. Ettől a szobortól nem messze áll egy ismerős forma a város központi terén. Besorolása szerint a magyarországi köztéri műtípusok között vidéken leginkább elterjedt, barnás selyemfényűre felületkezelt tölgyfarönkgólemek csoportját gazdagítja. Talán hangsúlyozni sem érdemes, hogy az úgynevezett népi faragás vagy a faszobrászat még nyomokban sem rokonítható e műtípussal. Ennek a láncfűrészsel nagyolt, majd vésővel és sarokcsiszolóval felületkezelt stílusnak talán a lakodalmas rock lenne a zenei megfelelője. Ez a példány Szent Orbánt kívánná megjeleníteni, segítségül hívva a helyi kőműves, sírkőfaragó és burkoló esztétikai támogatását is. A 2014-es felállítást követően pár évvel rá a református templommal szemben állították fel Dévai Bíró Mátyás, Luther Márton és Kálvin János szoborcsoportját. Az emlékmű kivitelezésében az előző alkotóközösséghez kísértetiesen hasonló eszközöket fedezhetünk fel. A városi ranghoz képest igencsak szerény minőségű és méretű 56-os emlékmű egy sírkővel összekeverhető jelentéktelen objektum. Ennél a megoldásnál a település és a történelmi esemény is többet érdemelne.

Ami azonban túlmegy a jóakaratból rosszul sikerült, mégsem öröklétre készített emlékművek csoportján, az a vízpartra kihelyezett tárgyegyüttes. Itt a főszereplő a magát „gondolatszobrásznak” nevező, Karinthy Szabolcska Mihály átiratát is überelő rímfaragó. Magvas gondolatai gránitszívbe vésve hosszú időn át zavarhatnak bele a balatoni horizontba. Szerelmi lakatolóegységgel megbolondított, térköves-fapados kiegészítőkkal összeállított kompozíciója még egy néprádióból egész nap játszott pánsípos meditatív muzsikáért kiált. A szerelmi lakatolófalak elterjedéséről egyébként Boros Géza kiváló tanulmányát érdemes elolvasni. „A szerelemlakatolás – mint minden divatjelenség – idővel lecseng, és bizonyára megszűnik. A következménye, a hidakon

és különféle városi műtárgyakon maradó többtonnányi rozsdásodó lakat, potenciális ócskavas azonban csak komoly beavatkozással takarítható el.”⁴ Az elkésett és értelmetlen szolgai trendkövetés tárgya az elkészülte pillanatában elavul. Romjai, akárcsak a szocialista éra városi betonköszöntői, láthatóan évtizedekig emlékeztetnek minket örökkévalónak hitt múlandóságukra.

Ha nem is ennyire képletesen, de kuszáltságában a főváros is ad hasonló eklektikus tárgyhalmozokat. Ahogy Wehner Tibor⁵ és Kertész László⁶ remekül bemutatja, a térszervezés hiánya, koncepciótlansága néhol teljesen gazdátlanul hord egy kupacba szobrokat.

A hibás folyamatokkal szembeállítva leginkább az elmúlt 25 évben a Magyar Képzőművészeti Egyetem Szobrász Tanszékén diplomázott művészek munkáiból mutatok be egy válogatást. Ez az a korosztály, amely jelenleg a legaktívabban tudna közterekre dolgozni, de megrendelések, szándékok hiányában mégsem tudja képességeit kibontakoztatni. A XX. század elejétől kezdve a magyarországi köztereken fölállított, jegyzett szobrok 90%-ban olyan alkotóktól származnak, akik a Magyar Képzőművészeti Egyetem Szobrász Tanszékén végeztek. Budapesten kívül a Pécsi Tudományegyetem Szobrászat Tanszékén képeznek szobrászokat.

Balanyi Zoltán MMA-ösztöndíjas társam is Péccsett diplomázott és doktorált. Az ösztöndíjprogramjában szereplő kőszobrász-szimpozium keretében megépített Ébredő Vulkán Szoborpark a Halápon látható. Ez a saját koncepcióból indított szoborpark-kezdeményezés ritka, szokatlan formája a köztéri szobrok állításának. Az ösztöndíjprogram keretén kívül kevés más utat látok ennek megvalósíthatóságára.

Más jellegű, de még mindig önálló – a kezdetekben megbízás nélküli – szoborállítási gyakorlat Mihail Kolodkóé. Igen népszerűek a későbbiekben gerillaszobrászatnak nevezett akciói, ahol is közismert mesefigurák vagy ismert művészek, szokatlan tárgyátiratok készülnek groteszk megfogalmazásban. A köztereinkről nélkülözött vizuális humor remek hiánypótlói. A közízlésre hivatkozva sokan érvelnek a szerethető szánerszobrok mellett. A könnyen érthető, jól fotózható szórakoztató plasztika mintha valamilyen origó lenne a köztéri szoborigénylésnél. Kolodko ügyesen találja meg azt a léptéket a méretet és a szórakoztatást illetően is, ami ezeken a túlértékelt elvárásokon túlmutat.

Szintén ösztöndíjas Boros Miklós János és felesége, Piti Zsuzsanna festőművész készítette NKA-pályázat útján Tuzsér községbe a *Révész* című szobrot. Az alkotás a kisebb lélekszámú településekre tervezett művek egyik legszerencsésebbnek tűnő, szakmai garanciát is felvállaló együttműködés révén valósulhatott meg. Polgár Botond nagyharsányi mészkőből faragott tondója jelenleg a Hotel Kempinski előtt van felállítva. Bár a helyszín-szobor kapcsolat nem mondható kifogástalannak, mégis a szobor köztéri jelenléte, túlmutatva nagyszerűségén, felhívja a figyelmet a „mikrotonális” szobrászati minőségek köztereinkről erősen hiányzó jelenségére is.

⁴ BOROS Géza: *Budapest Forever. A köztér privatizálása (szerelemlakatok). Hagyomány – új idők – új terek, Rihívások és lehetőségek a kortárs köztéri szobrászatban.* Pécs, a PTE Művészeti Kar Képzőművészeti Intézet Szobrászat Tanszék konferenciája, Pécs, 2015. november 21.

⁵ WEHNER: *i. m.* (2020).

⁶ KERTÉSZ: *i. m.* (2020).

Szintén Polgár Botond mintázta Andrassy Gyula alakját az Engler Andrással közösen készített, korábban a Sztálin-szobor öntéséhez beolvasztott Zala György-szobor rekonstrukciós munkájában. Habár ez egy kötött, kevés művészi szabadságot engedő munka, az elkészítés profizmusa biztosít minket arról, hogy a figurális köztéri emlékműszobrászat képes lenne megújulni, ha a megfelelő kompetenciával rendelkező szobrászok kapnák meg a megbízásokat.

Ez a szobor, mint a bemutatott nagyméretű szobrok közül több is, azért valósulhatott meg, mert Meszlényi Molnár János szobrászművész, a csapat harmadik tagja egy európai színvonalú öntőműhelyt hozott létre. A rendszerváltás után önerőből felépített feltucatnyi öntőműhely megléte elengedhetetlen feltétele a magyarországi köztéri szobrászat megújulásának.

Sallai Géza *Feladat* című, magyarországi viszonylatban jelentős méretű acélplasztikája a Nyíregyházi Főiskola portájaként is funkcionáló autentikus szobor. Az Art Universitas program keretében 2010-ben valósulhatott meg. Szobrászok számára a két-éves évek első évtizedének végén rövid ideig futó Art Universitas program jó lehetőségnek tűnt a szabad formaalkotás és az építészeti terek kapcsolatának vizsgálatára. A hibákból tanulva újra lehetne értelmezni ezt, vagy az ehhez hasonló programokat.

A 2017-ben rendezett vizes világbajnokság új úszóstadionjának, a Duna Arénának bejárata mellé felállított szobor Taubert László műve. A 6,5 méteres *Bajnok* című alumíniumöntvény-plasztika a Taubert-életműbe szervesen kapcsolódó, köztéren szokatlan formavilágával és anyaghasználatával hívja fel magára a figyelmet. Ehhez az eseményhez kapcsolódóan a Dagály sétány Váci úti indítóplasztikája, a *Turbinallevél* című bronzplasztikám egy tájépítész-stúdióval való szoros együttműködés eredménye. A szobor a hajdani Láng Gépgyár tevékenysége és a vizes világbajnokság között igyekszik kapcsolatot teremteni úgy, hogy közben autonóm szobrászati tevékenységem egy fontos tárgya, a természeti energia, az áramlás plasztikai megfogalmazhatóságának a kísérlete szokatlanul erős formában jelenik meg.

Hasonló tájépítész-szobrász kapcsolat eredménye a Pécs Európa kulturális fővárosa 2010 program keretében megvalósult Zöld út című 9×4 méteres bronzrelief a pécsi Széchenyi tér városháza előtti részén. A közös tervezés eredménye, a tematikus pályázatoktól független tartalmak megjelenésének a lehetősége, amely ezáltal az autonóm szobrászat köztérre kerülésének az egyik legfontosabb feltételét biztosítja.

A napjaink egyik legizgalmasabb autentikus figurális szobrászatát művelő Kotormán Norbert *Pihenő Héraklész* című szobra a Graphisoft Parkban lett felállítva. A park szobrai egy olyan építészeti koncepcióba fértek be, ahol ideális tereket hagyott a tervező a szobrok felállítására. A szépen gyarapodó szoborparkhoz 2020-ban pályázat útján a szobrásztanszék két hallgatója is lehetőséghez jutott.

A tanszék szempontjából egy szintén sikeres lebonyolítású pályázat a Futureal csoport Corvin Technology park irodaháza elé kerülő két nagy méretű alumínium-szobor Mikus Áron munkája. A *Triptychon* és a *Dual* című szobrok erős kapcsolatot mutatnak épített környezetükkel.

A Pécsi köztemetőben 2019-ben felavatott Bencsik István szobrászművész síremléke műfajában kiemelkedő teljesítmény, amely egyidejűleg idézi meg Bencsik István személyét, szobrászatát és mutatja fel a hozzá munkásságában talán legközelebb álló volt tanítvány, Nyári Zsolt méltóságteljes tiszteletadását.

Kelemen Zénó embermentők emlékműve a Gogol utca és az Újpesti rakpart sarkán található. A szobrász azonnal felismerhető formajegyei nem akadályozzák az emlékművé válás lehetőségét, miként a szobrászat és az építészet kapcsolatát szintén formailag is kiaknázó, Menasági Péter által készített Mansfeld Péter-emlékműnél sem érezhető a szakmai kompromisszumok keresése a közérthetőség pillanatnyi fuvalataiban.

A felsorolt példák éppen hogy csak fellebentik a fátylat azokról a lehetőségekről, amelyek alkalmasnak mutatkoznak egy magasabb minőség megcélzására köztereink építészeti, tájépítészeti és szobrászati tervezés együttműködési kereteinek bővítésére.

Irodalomjegyzék

- BOROS Géza: *Budapest Forever. A köztér privatizálása (szerelemlakatok). Hagyomány – új idők – új terek, kihívások és lehetőségek a kortárs köztéri szobrászatban.* Pécs, a PTE Művészeti Kar Képzőművészeti Intézet Szobrászat Tanszék konferenciája, Pécs, 2015. november 21.
- FARKAS Viola: *Az ember hōsi szobrának eltűnése,* <https://artportal.hu/magazin/az-ember-hosi-szobranak-eltunese/> (utolsó letöltés: 2020. 06. 07.).
- GADÓ Flóra – SÁRALI Vanda: *A bálványok hallgatnak. Merre tovább a szobordöntési hullám után?* <https://artportal.hu/magazin/a-balvanyok-hallgatnak-merre-tovabb-a-szobordontesi-hullam-utan/> (utolsó letöltés: 2020. 07. 22.).
- GÓCZA Anita: *Most inkább egy darabig ne építsünk semmit?* https://artportal.hu/magazin/most-inkabb-egy-darabig-ne-epitsunk-semmit-potmeter-az-artportal-podcastja/?fbclid=IwAR0qizQG4TweFu6IAiEZxIG2IpisY_k0kKUq1GoEntv3e1yi6EF45bmspGw (utolsó letöltés: 2020. 10. 22.).
- GY. NÉMETH Erzsébet: *Elégikus prólógus. Kérdések a budapesti köztéri szobrászatról,* <https://artportal.hu/magazin/elegikus-prologus-kerdesek-a-budapesti-kozter-i-szobraszatról/> (utolsó letöltés: 2020. 05. 18.).
- <https://artportal.hu/magazin/kie-itt-a-ter-a-budapesti-kozter-mint-a-demokraciadeficit-lenyomata/> (utolsó letöltés: 2020. 06. 01.).
- KERTÉSZ László: *Kié itt a tér? A budapesti köztér, mint a demokraciadeficit lenyomata,* <https://artportal.hu/magazin/kie-itt-a-ter-a-budapesti-kozter-mint-a-demokraciadeficit-lenyomata/> (utolsó letöltés: 2020. 06. 01.).
- MÉLYI József: *A zsánerszobrok mágija. Hagyomány – új idők – új terek, kihívások és lehetőségek a kortárs köztéri szobrászatban,* a PTE Művészeti Kar Képzőművészeti Intézet Szobrászat Tanszék konferenciája, Pécs, 2015. november 21.
- PÓTÓ János: *Mennyire legyünk naivak?* <https://artportal.hu/magazin/mennyire-legyunk-naivak/> (utolsó letöltés: 2020. 06. 25.).
- WEHNER Tibor: *A budapesti emlékmű és szobor túltermelési válság és felszámolása,* <https://artportal.hu/magazin/a-budapesti-emlekmu-es-szobor-tultermelesi-valsag-es-felszamolasa/> (utolsó letöltés: 2020. 05. 23.).

Műhelytanulmányok

I. évfolyam

1. „Hullatja levelét az idő vén fája...”
Tanulmányok Arany János születésének 200. évfordulójára
Szerkesztő: Balogh Csaba – Windhager Ákos
2. „A teljesség felé...”
Tanulmányok Weöres Sándorról
Szerkesztő: Balogh Csaba – Falusi Márton
3. **Klima Gyula**
A lélek mint a test formája, és a művészet mint a lélek formája
4. Miklós és Petar
Horvát-magyar politikai és kulturális kapcsolatok
Szerkesztő: Balogh Csaba – Windhager Ákos
5. A magyar művészetelmélet hagyományai
Szerkesztő: Balogh Csaba – Falusi Márton
6. Vallás – nép – művészet
Egyházművészeti tanulmányok
Szerkesztő: Fehér Anikó
7. **Grad-Gyenge Anikó – Lehóczki Zsófia**
Szerzői jogi sorvezető komolyzenei szakemberek számára

Műhelytanulmányok

II. évfolyam

1. Auróra
A magyarországi balett születése
Szerkesztő: Bólya Anna Mária
2. Kálnoki-Gyöngyössy Márton
Nemzet és múzeum
A magyar múzeumügy a jogszabályalkotás tükrében (1777–2010)
3. Symphonia Ungarorum
Tanulmányok Nagy Gáspár és Szokolay Sándor életművéről
Szerkesztő: Windhager Ákos
4. „Mozgó dó...”
Gondolatok Kodály Zoltán zenepedagógiai módszeréről
Szerkesztő: Fehér Anikó
5. ifj. Sipka Sándor
„Magam helyett” az „Irgalom”
6. Baksay-Nagy György – Grad-Gyenge Anikó
Design és jog –
Bevezető a design védelmének lehetőségeibe

Műhelytanulmányok

III. évfolyam

1. **Grad-Gyenge Anikó**
Az építészet szerzői jogi kérdései –
Szerzői jogi útmutató az építészeti gyakorlat számára
2. A művészet közege
Szerkesztők: Kocsis Miklós – Boros János
3. **Kucsera Tamás Gergely**
Globalizált média, mediatizált kultúra
4. **Orosz István**
Képlakátok
5. **Káel Csaba**
Élmény. Minden tekintetben.
Kulturális FMCG, avagy fast moving cultural goods
6. Az idő küszöbén – A magyar balett története
Szerkesztők: Windhager Ákos – Bólya Anna Mária
7. Tánc és módszer – Táncművészeti kutatások
Szerkesztők: Bólya Anna Mária – Windhager Ákos

Műhelytanulmányok

IV. évfolyam

1. A művészet közege II. – Kihívások a XXI. század elején
Szerkesztők: Kocsis Miklós – Boros János
2. Kultúraláncolatok – Tóth Árpád kora és szellemi örökösei
Szerkesztő: Fehér Anikó
3. „Mélyebb barázdát húzni...” – Zene a keresztény egyházban
Szerkesztő: Fehér Anikó
4. **Marczin István**
Művésztelepek a Kárpát-medencében 2020 –
Empirikus kutatás
5. **Grad-Gyenge Anikó – Timár Adrienn**
Képzőművészet szerzői jogi lencsén át
6. **Váradi Judit**
Zeneoktatás távhangolásban